

Det gäller skolan

Kan mor- och farföräldrar göra någon nytta?

Den följande texten är ett försök att stimulera seniorer att stödja sina barnbarn och andra ungdomar i deras skolarbete och kunskapsutveckling. Vi har koncentrerat oss på områden där kontakter mellan generationerna är särskilt värdefulla, där erfarenheter och insikter är särskilt relevanta. Arbetslivets skiftande krav och möjligheter har varit en viktig inspirationskälla, liksom vår gemensamma ambition att fortsätta göra nytta.

Texten bygger på diskussioner inom MERITUS - en oberoende tankesmedja inom arbetsliv, ledarskap och kompetens. Meritus består av 25 före detta linje- och personalchefer, fackliga ledare, forskare och konsulter med 1000 års samlad erfarenhet av människor i arbete. Vi fortsätter att diskutera arbets- samhällslivets centrala frågor. En av dem är hur vår generation kan medverka till framgång för skolan och dess elever - våra barnbarn och deras kamrater.

Synpunkter på texten är liksom förslag och idéer om hur seniorer kan stödja juniorernas lärande är mer än välkomna till Helga Messel (a.messel@telia.com) och Åke Reinholdsson (ake@aru.se)

Stockholm i februari 2013

Kan mor- och farföräldrar göra någon nytta?

Som många andra oroar vi inom Meritus oss över de senaste årens negativa utveckling inom skolan. Låt oss dela med oss av några tankar om hur vi seniorer kan bidra till våra barnbarns möjligheter att lyckas i arbetslivet.

Snart ska de ta över

Våra egna far- och morföräldrar fick vara med om en ofattbart snabb förändring av arbetslivet. Också vi nypensionerade har själva varit det och är säkra på att förändringarna kommer att fortsätta och präglade också tillvaron för nästa generation. Utvecklingen kommer i huvudsak att vara positiv, givande, men också krävande. Exempel:

- Nya metoder, hjälpmedel och resurser tillkommer. Så gott som alla verksamheter och yrken berörs.
- Internationaliseringen fortsätter. Den fria handeln omfattar snart alla länder. Praktiskt innebär detta att alltfler kommer att arbeta med och för människor i och från andra länder, med andra språk och med olika bakgrund.
- Specialiseringen ökar. Samtidigt växer behovet av generalister, som kan kombinera olika specialiteter, leda projekt, medverka i politiska processer och hjälpa andra att förstå och lära nytt.
- Tillgången till information blir gränslös både vad avser mängd och ämnen. Den kommer att vara (nästan) gratis, men fordra att man kan använda den i nya sammanhang.

Våra olika verksamheter blir alltmer kunskapsbaserade och därmed mer kunskapskrävande.

Tron på framtiden

Många ungdomar har tyvärr en negativ syn på framtiden och på sina egna möjligheter. Det är viktigt att vi bidrar med ett längre perspektiv och betonar behovet av deras kommande insatser. Exempel:

- Åtskilligt återstår att utveckla inom områden som transporter, medicin, datateknik, energi, hur vi ”styr världen”, löser konflikter, leder och vägleder. Världens behov och möjligheter tycks oss gränslösa.
- I vår ”lilla” värld ska vi skapa resurser och kunskaper om hur man möter nya behov och krav på välfärd, skola, vård och omsorg. Livsstil, hur man lever

miljövänligt, hinner med livet för att också utöva sina intressen, njuta av kultur och underhållning kommer fortsatt att vara centrala frågor.

- Den demografiska utvecklingen innebär nya möjligheter och behov. Pensionsavgångarna, särskilt inom den offentliga sektorn, blir stora med påföljande rekrytering (tex. lärare). En äldre befolkning ökar behovet av service och välfärdtjänster. Vi behöver förstå hur vi ska forma framtidens arbetsplatser så att fler kan arbeta längre. Även konsumtionsmönstren påverkas, vilket innebär nya affärsmöjligheter.

Vi äldre kan hjälpa ungdomarna nyansera bilderna och ge akt på vilka signaler vi själva sänder. Förutsättningarna är betydligt bättre än för tidigare generationer. En positiv grundsyn är helt nödvändig för att skapa positiv energi istället för att drabbas av uppgivenhet.

Vi kan också ge perspektiv på arbete och på sambanden mellan kunskap, skola och arbete.

- Arbetet är en av livets viktigaste delar. Genom den ökande medellivslängden kommer arbetets tid t.o.m. att bli längre än tidigare.
- Arbetslivet kommer att bli alltmer dynamiskt. Alla måste lära nytt och lära om för att kunna fortsätta att vara nyttiga för andra och därmed nå rimlig egen framgång.
- Det är viktigt att tiden på jobbet känns meningsfull och utvecklande. Det påverkar livet på många andra sätt som ekonomi, bostadsort, tillhörighet och kontakter.

Vi kan förmedla insikter på områden som sällan belyses i media, som skolfolket inte behärskar och som är svårt att läsa sig till. Hur fungerar en organisation? Vilka är likheterna och skillnaderna mellan att arbeta i ett företag, inom en statlig eller kommunal förvaltning? Vilka är skillnaderna och likheterna mellan större och mindre arbetsplatser? Ska man satsa på en egen verksamhet? Vad betyder ledarskapet och den enskilde chefen?

Kunskap och kompetens är de viktigaste tillgångarna

Informations- och tjänstesamhället fokuserar materiella frågor och behov. Man kan få intryck av att kunskap inte är så väsentligt, det mesta går ju att ta reda på. Vi kan medverka till att respekten för kunskap återupprättas.

De senaste årens utvärderingar har visat att skolan inte är tillräckligt bra. Delvis beror detta på att skoldagen inte är tillräckligt effektiv. Vi vill att våra barnbarn förstår följande:

Kunskap (i vid mening) värderas högt. Den påverkar hela livet. Vi delar den insikten med de flesta vuxna så gott som överallt i världen. Sverige införde allmän skolplikt 1842. Alla måste gå i skolan – vårt samhälle och arbetsliv skulle inte fungera annars.

Utbildning är en av samhällets viktigaste uppgifter, kanske den allra viktigaste. Din/er skolgång betalas av oss vuxna gemensamt. Kostnaden är ca 100 000 kronor per elev och år. Då ingår lärare, lokaler, skolmat och läromedel (t.ex. böcker, och datorer). Räkna gärna ut vad varje lektion kostar och vad din andel är.

Stora pengar satsas också på lärarutbildning och forskning. Mycket tid går åt att debattera skolan både i riksdagen och i alla kommuner. Ni är dyra – men det är ni värda.

Resurser måste användas på bästa sätt. Era lärare är utbildade och betalda för att leda er skolgång och ert lärande. Arbetet kräver stora kunskaper, intresse, energi och lämplighet. Lärarna måste lära sig själva, utveckla sin pedagogik, intressera sig för arbetslivet och samhället i stort.

En lektion är lika lång eller längre än en halvlek i fotboll. Efter en skoldag kan era lärare vara ganska trötta. Om det är stökigt i klassen förlorar ni värdefull tid och då kostar skolan utan att ni presterar något. Vi har inte råd med det och inte ni heller. Förlorad tid är svår att ta igen.

Era dagliga möten med era lärare är de viktigaste. Ni delar ansvaret för att varje skoldag blir en bra dag. Och det är ni som vinner mest på det, Så respektera era lärare! Vi äldre minns fortfarande (efter 50 år och fler) våra bästa lärare med tacksamhet. De var bland de viktigaste personerna i våra liv. Det kommer ni också att tycka.

Ungdomars drömmar och livets realiteter

Många ungdomar har som nämnts en pessimistisk syn på framtiden. Andra ser sig som blivande fotbollsproffs, artist, något annat populärt eller särskilt lockande. Utan att förta ambitionen kan vi hjälpa dem utforma en Plan B eller C om drömmen inte blir verklighet. Stimulera dina yngre anförvanter

- att träna sin förmåga och lust att lära, lyssna och ställa frågor, ta intryck, skaffa sig färdigheter och samarbeta med andra.
- att träna sig att reflektera för att förstå sammanhangen, både i skolan och utanför. Rumpnissarnas ”vofför gör di på detta viset” är en bra fråga, tidigt väckt.
- att utnyttja andra resurser. Nätet och sociala medier är fantastiska när det gäller att söka information och att kommunicera. Men för att skaffa sig en egen uppfattning och argumentera för den räcker det inte med att ”gilla” på facebook eller skriva 140 tecken på twitter.

- att goda kunskaper i svenska, matte, engelska och andra skolämnen är förutsättningar för det mesta man ägnar sig åt i livet. Goda kunskaper och förmågan att tänka nytt och kreativt går utmärkt att förena.
- att förstå och använda olika lärostilar. En del föredrar att pröva saker och ting praktiskt, andra att diskutera i grupp. Åter andra behöver tid för eftertanke eller vill läsa på först i lugn och ro. Alla sätten behövs men alla behöver inte lära sig allting samtidigt och på samma sätt.
- att förena nytta med nöje. Alfapet, schack och trivial pursuit är lika kul som att döda elektroniska fiender. Att spela instrument, lyssna på musik, besöka museer och teater utvecklar hjärnan.

Identitet - självkänedom

Vi äldre vet att man kan vandra genom livet utan att få möjligheter att nyttja sin kapacitet, utrymme för sina intressen eller finna den verkligt meningsfulla och engagerande uppgiften. Vi vet också åtskilligt om det positiva och om vad som är väsentligt. Vi bör dela med oss av denna tysta kunskap och stödja ungdomarna i deras eget sökande.

Hur vet man vem man är innerst inne? Hur blir man medveten om sina talanger och förmågor? Betygen säger en del om lusten och fallenhet. Men vi utvecklas olika och det finns möjligheter som inte syns eller är främmande för de flesta unga människor. Så, stimulera dem att söka sig ut på riktigt. Den som inte har fiskat eller varit på operan vet ju inte om det bor en fiskare eller en operasångare i honom/henne.

Hjälp dem gärna att komma i kontakt med arbetslivet t.ex. genom att intervjua vuxna om vilka arbetsuppgifter de har och vad de lär sig på jobbet. Ställ själv upp på intervjuer kring ditt arbetsliv/karriär. Uppmana dem att söka sommarjobb och praktik, kolla hemsidor för verksamheter som är intressanta. Underlätta deras försök att skapa kontakt med potentiella arbetsgivare.

Det första jobbet

Hur väl förberedda är vi för övergången från att lära in, fokusera oss själva till att leverera, jobba för andra? Hur väl förstår man att min lust att få intressanta uppgifter och hyggligt betalt måste överensstämja med en annans intresse av att ge mig just detta? Förstår man att denne kommer att ställa krav, ha förväntningar och kanske inte alltid kommer att uttala sig positivt om vad man presterat och hur man gjort det?

Vi som har erfarenheter kan bidra med att ställa de rätta frågorna. Vi kan hjälpa till att nyansera och tolka intrycken. Övergången från skola till arbetsliv kan ta tid och vara problematisk, särskilt i de fall då skolgången varit bristfällig.

Till sist

Du som läser detta tycker kanske att ungdomarna inte förefaller vara särskilt intresserade av vad vi äldre har att säga. Aldrig tidigare har den unga generationen och de äldre levt i så olika världar som nu. Det finns få naturliga mötesplatser. Det är hög tid att bygga broar.

Vi som har arbetat under en lång tid med och för människan i arbetslivet är övertygade om att dagens mor- och farföräldrar har en viktig roll att spela genom

- att följa med, visa sitt intresse och stödja ungdomars skolgång
- att dela med sig av kunskaper och erfarenheter både vid behov och på eget initiativ
- att ”hylla” kunskap och kompetens och så långt det går föregå med gott exempel
- att använda ungdomarnas kompetens för sin egen utveckling (t.ex. internet, mode och sociala medier)
- att komplettera och nyansera ungdomars ofta naiva föreställningar om arbetslivets villkor och utmaningar
- att bjuda in till lärande utanför skolans ram som resor, teaterbesök och andra evenemang för att vidga synfältet och öka motivationen

Skäms inte för att du är människa,
var stolt!
Inne i dig öppnar sig valv bakom valv
oändligt.
Du blir aldrig färdig, och det är som det skall.
Tomas Tranströmer

Stockholm i februari 2013

Helga Messel & Åke Reinholdsson